

Ved veis ende finner du Frelsesarmeen

«When you come to the end of the road, you'll find the Salvation Army!» Major Ernest Jones fra Frelsesarmeen smiler av tvetydigheten i sitt eget ordspill der han peker ut Frelsesarmeens store, røde murbygning for oss idet han svinger bilen ned mot havnestrøket i Cape Town. For få meter bak bygget, på malplasserte bropilarer, ender en uferdig firefelts motorvei, en gang planlagt for å lede trafikken gjennom sentrum. Beth-Rogelim heter institusjonen, og den er mannsherberge for dem som virkelig har nådd veis ende i metropolen. Liv ødelagt av fyll, kriminalitet og annen sosial misere er det nok av her. Når det ikke er andre steder å gå, har Frelsesarmeen et tilbud.

Verden over beskjefter Frelsesarmeen seg med vrangsidene av hverdagen, en imponerende innsats i det stille. Vi føler oss beklemt, får en ekkel følelse av å være «sosialturister» når vi besøker en avdeling av Frelsesarmeen og ser hva de gjør med iver og glød. Men det er slik virkeligheten er på samfunnets bakside, og det fortjener å fortelles om, f.eks. fra Sør-Afrika.

På takterassen til sin private leilighet i Beth-Rogelim-herbergets toppetasje slår institusjonslederen, major Robert Mair, ut med armene. Som naboskap på den ene siden ser vi fornemme hoteller og kontorbygg. Snur vi oss, har vi i den nærmeste nærhet både en travel havn og et tidligere havneområde som nå er under forvandling til et «Waterfront», et slags Aker Brygge med trendy butikker, restauranter og kontorer.

– Blant millionene som lever i Cape Town og omegn, er det ikke til å unngå at det er en del som ikke makter tilværelsen, understreker Mair. – Og her kommer de på døren, de gamle og puslete blant gatens riddere, mannlige prostituerte og utsparkedede ektefeller. Og alkoholen gjør sin gjerning. Det er folk her som simpelthen ikke makter å motstå fristelsen til å drikke. En

En forskrudd verden: Kaptein Lovick foran en samling av medikamenter, kosmetika etc. inneholdende alkohol, konfiskert ved The Hesketh King Treatment Centre. Alle foto Ø. Larsen

av dem som bor her, kjører sin Mercedesdrosje på dagtid, men når arbeidet er over, føler han at han simpelthen må komme tilbake hit for ikke å gi etter for den voldsomme drikketrangen han har inne i seg.

I de smale korridorene lukter det en blanding av tobakksrøyk og matos. Selv om det skal være røykfritt her, ser en del av klientene skamfullt ned når vi banker på dørene til værelsene. I noen av soverommene er det senger, i andre er det bare køyer med madrasser der slitne folk ligger og tar seg inn igjen etter påkjenningen av dager og uker

En ueksplodert bombe? En såkalt «squalter camp» der beboerne mangler alt, ikke minst egnet lys og varme, under høyspentledningene som forsyner de rikes samfunn

med fyll og stoff. Men i noen rom arbeider klientene. Det surrer i vaskemaskiner som gjør sitt beste med medtatt tøy, og den fuktige vaskedampen blander seg med de øvrige luktene og gir en helt spesiell atmosfære.

Nedenunder er andre klienter i sving med panner og kasseroller i et kjempemessig kjøkken, der de tilbereder det mange av beboerne har savnet nokså lenge: god og nærende mat. Stemningen i kjøkkenet er nesten euforisk. Major Mair forteller oss om brannene som så ofte herjer i slumstrøkene og i de primitive leirområdene rundt byen. Når flammene jager et stort antall mennesker av sted og de trenger mat, inngår Beth-Rogelims kjøkken som en del av nødhjelpssystemet i Cape Town. Vi kaster et blikk inn i lagerrommene, og forstår at her er kjøkkenmannskapet forberedt både på neste katastrofe og på daglig forpleining av herbergets øvrige beboere.

Med dobbel agenda

Frelsesarmeens todelte formål, det religiøse og det sosiale, kom tydelig frem da vi besøkte The Hesketh King Treatment Centre for alkoholikere. Senteret er et tidligere gods, ikke langt fra byen Stellenbosch i det vakre innlandet i Western Cape Province. Institusjonen, som tidligere kunne drives slik at den var selvforsynt med alt den trengte, har nå måttet tilpasse seg den nye tid. Det ble nødvendig å selge unna land av økonomiske grunner. Men like fullt er grunntanken å forbli uavhengig, spesielt å være uavhengig av tilskudd fra det offentlige, slik at arbeidet med klientene kan bli gjennomført uten innblanding. Kaptein Peter Lovick, senterets leder, ser megetsigende på oss: – Vi har høyere mål enn å tjene staten!

Selv om noen av klientene er der frivillig for å bli kvitt sitt misbruksproblem, er de fleste der fordi de er domfelt for en eller annen forbrytelse som har skjedd i tilslutning til alvorlig alkoholisme. Alle må gjennomgå et seks måneders rehabiliteringsprogram, men dette inkluderer også et omfattende åndelig element:

– Vi har ikke dette opplegget bare fordi det samsvarer med Frelsesarmeens grunnideer, men også fordi vi har erfaringer for at de som gjennomgår en religiøs

Rehabiliteringsprogrammet ved The Hesketh Centre omfatter også arbeidstrening. Det legges spesiell vekt på opplæring i enkle teknikker som klienten kan dra nytte av hjemme, uten å trenge noe særlig utstyr. Det enkle apparatet på bildet kan brukes til å lage murstein av sand, aske og sement, uten brenning. I løpet av en hard arbeidsdag kan man lage tusen stein, som tross alt er bedre enn bølgeblikk og plast ved bygging av bolighytte

omvendelse, har mye bedre prognose med henblikk på tilbakefall, understreker kaptein Lovick.

Spesielle sosiale forhold i Sør-Afrika

Major Ernest Jones har tatt oss med til en studentkafé i universitetsområdet i Stellenbosch, og rundt bordet sitter vi tre og diskuterer Frelsesarmeens rolle i dagens Sør-Afrika over våre smørbrød. Major Jones er direktør for The Booth Memorial Hospital i Cape Town, en tidligere fødeklinnikk som nå er blitt omgjort til geriatrisk sykehus og rehabiliteringssenter. Han reflekterer over de sosiale forandringene som har skjedd siden apartheidpolitikken tok slutt. Vi merker oss at den generelle beundringen for Nelson Mandela (f. 1918) og det han har oppnådd siden han ble satt fri fra fengselet på Robben Island utenfor Cape Town i 1990, også deles av major Jones:

– Mandelas evangelium om tilgivelse og appell om å starte på ny, har åpenbart slått rot. Åpne rasekonflikter er ikke vanlig mer. Erfaringer fra andre deler av verden viser at frihet fra årtiers undertrykkelse gjerne kunne ha ført til eksplosiv vold, men det har ikke skjedd her, takket være et meget dyktig lederskap.

Men major Jones minner oss om at de sosiale forskjellene i samfunnet både er der fortsatt og at de sannsynligvis også vil bli større i årene som kommer. I f.eks. Cape Town kles skrånningene opp mot Table Mountain av villaer for de velstående. Samtidig fylles de store slettene nord og øst for byen av primitive leirer med bølgeblikkplaster, plast og hva man enn har kunnet finne

for å få satt opp nødtørftige hytter. Klasseforskjellene er enorme. Men mellom ytterpunktene på den sosiale skalaen er det også en rekke distinkt forskjellige distrikter, ganske homogene i sin arkitektur. Disse boligområdene har forskjellig standard. Noen bebos av folk som har det økonomisk ganske bra, andre områder ligger lenger ned på stigen og er strøk for de fattige. Befolkningsgrupper skilles altså fra hverandre på grunn av utformingen av boligområdene. Denne geografiske og sosiale særegenheten ved boligforholdene kan gi vanskeligheter i lang tid fremover. Det blir lett til at folk føler seg hjemme i den gruppen de tilhører, nesten uansett hvor den befinner seg på skalaen. Da vedlikeholdes sosial ulikhet.

– Kriminalitet?

– Her har Sør-Afrika nokså dårlig anseelse. Ryktene som sprer seg om den dessverre nokså høye forekomsten av kriminalitet er f.eks. en betydelig hemsko for turismen. Reiseliv kunne ellers vært en blomstrende næring her, når man tenker på alt det landet har å by på. Med den meget høye arbeidsløsheten er en del av kriminaliteten forståelig, selv om den ikke på noen måte kan forsvares. Men det eksisterer en alternativ økonomi her – penger tjenes og liv leves – selv om det ikke kommer til skattemyndighetenes kjennskap.

– Hvordan er det med sosiale forandringer over tid?

– Politisk har Mandelas parti, African National Congress (ANC), flertall på nasjonalt nivå, men verken på provinsnivå i Western Cape eller på lokalt nivå i byen Cape Town. ANC har sin spesielle styrke blant de fatti-

Frelsesarmeen og dens oppgaver

Da den tidligere metodistpresten William Booth (1829–1912) sammen med sin hustru Catherine Mumford Booth (1829–90) startet sin egen religiøse bevegelse i 1865 i slumdistriktet Whitechapel i London, anvendte han nye prinsipper i vekkelsesarbeidet. Han kombinerte sosial støtte til dem som trengte det med en evangelisering som var spekket med iørefallende sang og musikk og som appellerte til basale følelser hos folk.

Vekkelsens militære organisasjonsform stammer fra 1878, da også navnet Frelsesarmeen ble innført. Officerskorpset vier sitt liv til en kombinasjon av religiøs og sosialt arbeid og er ansatt av armeen, mens det store antall menige er engasjert på frivillig basis og yter sin innsats i fritiden.

Frelsesarmeen spredte seg fort utover hele verden, især i perioden 1912–29, da Catherine og William Booths dynamiske sønn, general William Bramwell Booth (1856–1929), ledet bevegelsen.

The Hesketh Centre er leverandør av blomsterkurver av metalltråd. Enkle å lage, ja vel – men de fordrer et marked som etterspør blomsterkurver av metalltråd!

gere klasser i de nordre og østlige delene av den sørafrikanske republikken. I den senere tid har en hel del folk fra disse regionene kommet flyttende til Cape-regionen for å søke arbeid her, og de er både blitt oppmuntret til det og har fått økonomisk støtte hjemmefra til å reise. Man kan ane en skjult hensikt: Å styrke den lokale posisjonen for ANC. Men ettersom arbeidsmarkedet er meget vanskelig her, kan denne immigrasjonen i øyeblikket skape flere sosiale problemer enn den løser.

– Er det fortsatt behov for Frelsesarmeen?

– Det er ingen grunn til å tro at behovet for åndelig og sosial støtte ikke er til stede, og det er vår forpliktelse å møte behovene. Men innsatsen fra en frivillig, ikke-offentlig organisasjon må ikke bli en sovepute for de politiske myndighetene!

Ingegerd Frøyshov Larsen

Medisinsk avdeling
Lovisenberg Diakonale Sykehus
Lovisenberggaten 17
0456 Oslo

Øivind Larsen

oivind.larsen@samfunnsmed.uio.no
Seksjon for medisinsk historie
Institutt for allmenn- og samfunnsmedisin
Universitetet i Oslo
Postboks 1130 Blindern
0317 Oslo